

Ruta

Memòria Històrica

1931-1945

Navàs no només estava dividit per la carretera i la via de tren

*La industrialització i el creixement sobtat de població
en un poble sense la rigidesa d'una colònia industrial va fer aflorar
l'associacionisme i dos bàndols ben diferenciats
(els de la Cooperativa i els de l'Ateneu)
que protagonitzaren un període conflictiu
durant el primer terç del segle XX.*

Navàs, dins el municipi de Castelladral, era un nucli jove que, a principis del segle XX va viure un augment considerable de població, un 225% entre el 1900 i el 1925. El 1885 el tren arribava a Navàs i teixia un recorregut fabril que ajudà a la industrialització de la zona. Envolats de fàbriques tèxtils i de colònies industrials, Navàs ja era el nucli poblacional més important del municipi i el 1926 s'hi traslladaren les oficines municipals. Aquest augment va ser gràcies al gran nombre d'obers de la zona que anaren a treballar a les filatures, serradores o bòbiles, així com al petit comerç i la pagesia. Navàs era un poble pròsper i la gent vinguda d'arreu es va topa amb una societat conservadora i amb arrels profundament religioses.

Cal tenir en compte una característica important del poble: a diferència d'altres nuclis industrials, no era una colònia i, per tant, Navàs no es regia sota el ferri control i la rigidesa de l'amo o de la fe religiosa. Així doncs, l'associacionisme cultural, polític, econòmic i educatiu va prendre el protagonisme i va propiciar una forta vitalitat comunitària i organitzativa, però no homogènia. Per un cantó, els sectors menestrals i la petita pagesia s'aglutinaren a la Cooperativa Obrera "La Fraternitat", mentre que els empresaris, propietaris rurals i comerciants ho feren a l'Ateneu Navassenc. Una polarització social que va anar escalant i va evidenciar una tensió latent que anava en augment i ens ajuda a entendre la conflictivitat present durant el primer terç del segle XX, de manera especialment dura en els anys 30, amb especial èmfasi als Fets del Sis d'Octubre, la Guerra Civil, els assassinats a la rereguarda republicana i la repressió franquista.

En aquest recorregut fem memòria i coneixem silencis i fets que van colpir profundament el nostre poble i que han marcat la personalitat d'aquest petit nucli de la riba del riu Llobregat.

Espais de Memòria

Ruta per la memòria històrica de Navàs (1931-1945)

No només la via del tren dividia el poble

La industrialització i el creixement sobtat de població en un poble sense la rigidesa d'una colònia industrial va fer aflorar l'associacionisme i dos bàndols ben diferenciats (el de la Cooperativa i el de l'Ateneu) que protagonitzaren un període conflictiu durant el primer terç del segle xx.

Navàs, dins el municipi de Castelladral, era un nucli jove que a principis del segle xx va viure un augment considerable de població, un 225% entre el 1900 i el 1925. El 1885 el tren arribava a Navàs i teixia un recorregut fabril que ajudà a la industrialització de la zona. Enmig de fàbriques tèxtils i de colònies industrials, Navàs ja era el nucli poblacional més important del municipi i el 1926 s'hi traslladaren les oficines municipals. Aquest augment va ser gràcies al gran nombre d'obers de la zona que anaren a treballar a les filatures, les serradores o les bòbiles, així com al petit comerç i a la pagesia. Navàs era un poble pròsper i la gent vinguda d'arreu es va topa amb una societat conservadora i amb arrels profundament religioses.

Cal tenir en compte una característica important de Navàs: a diferència d'altres nuclis industrials, no era una colònia i, per tant, no es regia pel ferri control i la rigidesa de l'amo o de la fe religiosa. Així doncs, l'associacionisme cultural, polític, econòmic i educatiu va prendre el protagonisme i va propiciar una forta vitalitat comunitària i organitzativa, però no homogènia. Per un cantó, els sectors menestrals i la petita pagesia s'aglutinaren a la Cooperativa Obrera “La Fraternitat”, mentre que els empresaris, propietaris rurals i comerciants ho feren a l'Ateneu Navassenc. Es produí una polarització social que va anar creixent i va evidenciar una tensió latent que anava en augment i que ens ajuda a entendre la conflictivitat present durant el primer terç del segle xx, que va ser particularment dura els anys 30, amb especial èmfasi als Fets del Sis d'Octubre, la Guerra Civil, els assassinats a la rereguarda republicana i la repressió franquista.

En aquest recorregut farem memòria i coneixerem *silencis* i fets que van colpir profundament el nostre poble i que han marcat la personalitat d'aquest petit nucli de la riba del Llobregat.

Carretera de Berga amb l'Ateneu a l'esquerra.
Font: Cal Ramon

No solo la vía del tren dividía el pueblo

La industrialización y el crecimiento repentino de población en un pueblo sin la rigidez de una colonia industrial hizo que afloraran el asociacionismo y dos bandos bien diferenciados (el de la Cooperativa y el del Ateneu) que protagonizaron un periodo conflictivo durante el primer tercio del siglo xx.

Navàs, dentro del municipio de Castelladral, era un núcleo joven que a principios del siglo xx vivió un aumento considerable de población: un 225% entre 1900 y 1925. En 1885 el tren llegaba a Navàs y tejía un recorrido fabril que ayudó a industrializar la zona. Por aquel entonces, Navàs, que se hallaba en medio de fábricas textiles y de colonias industriales, ya era el núcleo poblacional más importante del municipio y en 1926 las oficinas municipales se trasladaron allí. Este aumento se debió al gran número de obreros de la zona que fueron a trabajar a las hilanderías, a los aserraderos o a las tejerías, así como al pequeño comercio y al campo. Navàs era un pueblo próspero y la gente llegada de todos lados chocó con una sociedad conservadora y con raíces profundamente religiosas.

Hay que tener en cuenta una característica importante de Navàs: a diferencia de otros núcleos industriales, no era una colonia y, por tanto, no se regía por el férreo control y la rigidez del patrón o de la fe religiosa. Así pues, el asociacionismo cultural, político, económico y educativo tomó el protagonismo y propició una fuerte vitalidad comunitaria y organizativa, aunque no de manera homogénea. Por un lado, los sectores menestrales y los pequeños campesinos se aglutinaron en la Cooperativa Obrera “La Fraternitat”, mientras que los empresarios, los propietarios rurales y los comerciantes lo hicieron en el Ateneu Navassenc. Se produjo una polarización social cada vez mayor que puso de manifiesto una tensión latente en aumento que nos ayuda a comprender la conflictividad presente durante el primer tercio del siglo xx, particularmente dura en los años 30, con especial hincapié en los Hechos del Seis de Octubre, la Guerra Civil, los asesinatos en la retaguardia republicana y la represión franquista.

En este recorrido haremos memoria y conoceremos *silencios* y hechos que afectaron profundamente a nuestro pueblo y que han marcado la personalidad de este pequeño núcleo a orillas del Llobregat.

Espais de Memòria

Estació de tren de Navàs.
Font: Fons familiar Josep Vidal Calmet

A town divided by more than just its railway line

In Navàs, a town without the structure of a planned industrial or company community, the onset of industrialisation and accompanying rapid population growth led to the formation of associations and the development of two distinct factions (the Cooperativa and the Ateneu) that played a significant role in a period marked by conflict during the first third of the 20th century.

Navàs, in the municipality of Castelladral, was a new populated area that underwent a significant transformation at the beginning of the 20th century when, between 1900 and 1925, its population surged by 225%. The railway had arrived in 1885 to weave a manufacturing route that expedited the area's industrialisation. Navàs, surrounded by textile factories and company towns, emerged as the municipality's largest population centre, and in 1926, the municipal offices were relocated there, formalising its growing importance. The population boom was sparked by the large number of people who came to work in the spinning mills, sawmills and tile factory, as well as for its small businesses and the farming community. It was a prosperous town, but the many people who moved there from far and wide found themselves in a conservative society with deep religious roots.

One of the unique characteristics of Navàs is that, unlike other industrial hubs, it had not been planned as an industrial community and, therefore, wasn't governed by the firm grip of a company owner or religious faith. Instead, cultural, political, economic and educational associations took centre stage and fostered a strong and organisationally active community, albeit not a unified one. The artisans and smaller-scale farmers united under the banner of a workers' cooperative called "Cooperativa La Fraternitat", while the entrepreneurs, rural landowners and tradespeople joined an association called "Ateneu Navassenc". This division produced a social polarisation that grew, revealing a latent yet increasing level of tension that can help us understand the conflict that prevailed during the first third of the 20th century and was especially fierce in the 1930s, the decade that bore witness to the Events of the Sixth of October, the Civil War, the assassinations in the Republican rearguard and the Francoist repression.

As we follow this route, we will be reminded and learn about the *silences* and events that had a profound impact on our town and shaped the personality of this small settlement on the banks of the Llobregat.

La voie de chemin de fer ne divisait pas que le village

L'industrialisation et l'augmentation soudaine de population dans un village dépourvu de la rigidité d'une cité ouvrière permirent l'émergence de l'associationnisme et de deux groupes bien différenciés (celui de la Coopérative et celui de l'Ateneu) qui furent les principaux acteurs d'une période de conflit durant le premier tiers du XXe siècle.

Navàs, situé au sein de la commune de Castelladral, était une jeune bourgade qui, au début du XXe siècle, vécut une considérable hausse de population, de 225 % entre 1900 et 1925. En 1885, le train arrivait à Navàs et traçait un itinéraire manufacturier qui aida à l'industrialisation de la région. Situé au milieu d'usines textiles et de cités ouvrières, Navàs était déjà la bourgade la plus importante de la commune et les bureaux municipaux y furent transférés en 1926. Cette augmentation fut la conséquence du grand nombre d'ouvriers de la région qui allaient travailler dans les filatures, les scieries ou les briqueteries, ainsi que dans les petits commerces et les fermes. Navàs était un village prospère et les gens venus de partout furent confrontés à une société conservatrice et possédant des convictions religieuses profondément ancrées.

Il convient de tenir compte d'une caractéristique importante de Navàs : contrairement à d'autres centres industriels, ce n'était pas une cité ouvrière et, par conséquent, il n'était pas régi par le contrôle tenace et la rigidité des propriétaires ou de la foi religieuse. L'associationnisme culturel, politique, économique et éducatif revêtit donc un rôle de plus en plus important et fournit une grande vitalité communautaire et organisationnelle, cependant non homogène. D'une part, les secteurs artisanaux et la petite paysannerie se regroupaient au sein de la Coopérative ouvrière "La Fraternitat", tandis que les chefs d'entreprise, propriétaires ruraux et commerçants le faisaient au sein de l'Ateneu Navassenc. Une polarisation sociale, qui alla en crescendo, se produisit. Elle mit ainsi en évidence une tension latente qui augmentait et qui nous aide à comprendre la conflictualité présente durant le premier tiers du XXe siècle, qui fut particulièrement dure dans les années 30, et notamment lors des Événements du six octobre, la guerre d'Espagne, les assassinats au sein de l'arrière-garde républicaine et la répression franquiste.

Au cours de cet itinéraire, nous nous remémorerons et découvrirons les « silences » et les faits qui façonnèrent profondément notre village et qui ont marqué la personnalité de cette petite bourgade de la rive du fleuve Llobregat.

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Ruta per la
Memòria
Històrica de
Navàs

Turisme
Navàs

Dos cinemes i un conflicte creixent

A principis del segle XX, l'encara barri de Navàs era una població jove en constant creixement gràcies a l'obertura de les primeres fàbriques tèxtils, tallers i petites fàbriques de teixits de cotó. Els nous habitants van topar amb una societat conservadora, tradicional i amb un fort component religiós. És en aquest context que l'associacionisme de tipus polític, cultural, educatiu o econòmic va prendre força, però no de forma homogènia sinó amb dos bàndols ben diferenciats, el de la Cooperativa Obrera “La Fraternitat” i el de l'Ateneu Navassenc, cadascun amb la seva seu social, el seu sindicat i els seus socis.

Durant els anys 20, era habitual que les poblacions tinguessin la seva pròpia sala de cinema. A Navàs, per les característiques socials esmentades, n'hi havia dues, tot i que no se'n conserva cap: l'una, propietat de l'Ateneu, estava situada on ara hi ha el solar del carrer Delfina Bonet, mentre que l'altra, el cinema de la Cooperativa, s'erigia en aquest espai. La construcció, d'estil popular i força austera, es distribuïa en una única nau d'obra vista i una teulada de doble vessant. L'any 1939 l'ajuntament franquista va expropiar l'edifici i el va rebatejar com a Cinema Español.

Durant anys fou l'espai cultural de referència del municipi, el lloc on es projectaven pel·lícules de forma estable fins a finals de la dècada dels 80, posteriorment s'hi van celebrar balls i festes, i finalment va passar a ser un magatzem municipal. El 2009, malgrat una forta oposició veïnal i política, l'ajuntament va decidir enderrocar-lo, acabant així amb un indret ple de memòria. El 2016 es va voler dignificar l'espai amb un mural de grans dimensions a càrrec de l'artista Roc Blackblock, tal com una pantalla de cinema que ens recorda el passat.

La Segona República va suposar avanços significatius per als drets de les dones. Imatge costumista d'un berenar a prop de la masia de la Rovira, l'any 1932.
Font: Associació de Veïns i Amics de Castelladral

Dos cines y un conflicto creciente

A principios del siglo XX, el aún barrio de Navàs era una población joven en constante crecimiento gracias a la apertura de las primeras fábricas textiles, talleres y pequeñas fábricas de tejidos de algodón. Los nuevos habitantes chocaron con una sociedad conservadora, tradicional y con un marcado componente religioso. En este contexto el asociacionismo de tipo político, cultural, educativo o económico ganó fuerza, pero no de manera homogénea sino con dos bandos bien diferenciados, el de la Cooperativa Obrera “La Fraternitat” y el del Ateneu Navassenc, cada uno con su sede social, su sindicato y sus socios.

Durante los años 20, era habitual que las poblaciones tuvieran su propia sala de cine. En Navàs, por las características sociales antes citadas, había dos, aunque no se conserva ninguna: una, propiedad del Ateneu, estaba situada donde ahora se encuentra el solar de la calle Delfina Bonet, mientras que la otra, el cine de la Cooperativa, se erigía en este espacio. La construcción, de estilo popular y bastante austera, se distribuía en una única nave de obra vista y un tejado a dos aguas. En 1939 el ayuntamiento franquista expropió el edificio y lo rebautizó como Cinema Español.

Durante años fue el espacio cultural de referencia del municipio, el lugar donde se proyectaron películas de forma estable hasta finales de la década de los 80, posteriormente se celebraron allí bailes y fiestas, y finalmente pasó a ser un almacén municipal. En 2009, a pesar de una fuerte oposición vecinal y política, el ayuntamiento decidió derribarlo, terminando así con un lugar cargado de memoria. En 2016 se quiso dignificar el espacio con un mural de grandes dimensiones a cargo del artista Roc Blackblock, a modo de pantalla de cine que nos recuerda el pasado.

Two cinemas and a growing conflict

At the beginning of the 20th century, the neighbourhood of Navàs was still a relatively new population centre experiencing constant growth thanks to the opening of the first textile factories, workshops and small cotton weaving mills. Its new inhabitants were confronted with a traditional, conservative and staunchly religious society. It is within this context that political, cultural, educational and economic associations began to gain strength and clustered into two distinct groups, the workers' cooperative called “La Fraternitat” and the Ateneu Navassenc, each with its own headquarters, trade union and members.

During the 1920s, it was common for towns to have a cinema. In Navàs, however, due to the social factors mentioned above, there were two, although neither has survived: one, owned by the Ateneu, was located on what is now a plot on Delfina Bonet Street, while the other, the Cooperativa's cinema, was erected here. Constructed in a popular and rather austere style, it consisted of a single brick-built hall with a gabled roof. In 1939, the Francoist local council expropriated the building and renamed it the Cinema Español.

Full volant en el qual es cridava al boicot de la Festa Major organitzada pel consistori.

Font: Arxiu Municipal de Navàs

For years, it was the municipality's leading cultural venue, with films being shown there on a regular basis until the end of the 1980s. After that, it was used for dances and festivals and eventually became a municipal warehouse. In 2009, despite strong neighbourhood and political opposition, the local council decided to demolish it, thus closing the doors of a venue steeped in memory for the last time. In 2016, the decision was taken to commemorate the space with a large-scale mural by the artist Roc Blackblock, reminiscent of a cinema screen to remind us of its history.

Deux cinémas et un conflit croissant

Au début du XXe siècle, Navàs, qui n'était encore qu'un quartier, était habité par une population jeune en constante croissance grâce à l'ouverture des premières usines textiles, des ateliers et des petites usines de fabrication de tissus en coton. Les nouveaux habitants se trouvèrent nez à nez avec une société conservatrice, traditionnelle et fortement marquée par la religion. C'est dans ce contexte que l'associacionisme de type politique, culturel, éducatif ou économique prit de l'essor. Cependant, au lieu de le faire de manière homogène, il le fit au sein de deux clans bien différenciés, celui de la Coopérative ouvrière “La Fraternitat” et celui de l'Ateneu Navassenc, possédant chacun son siège social, son syndicat et ses affiliés.

Au cours des années 20, il était habituel que les villages disposent de leur propre salle de cinéma. À Navàs, compte tenu des caractéristiques sociales susmentionnées, il y en avait deux, bien qu'aucune n'ait été conservée de nos jours : l'une, appartenant à l'Ateneu, était située où se trouve actuellement le terrain de la rue Delfina Bonet, tandis que l'autre, le cinéma de la Coopérative, se dressait dans cet espace. La construction, de style populaire et très austère, était répartie dans un seul bâtiment de briques apparentes et doté d'une toiture à deux pans. En 1939, la mairie franquiste expropria l'édifice et le rebaptisa Cinema Español.

Durant plusieurs années, ce fut l'espace culturel de référence de la commune, le lieu où l'on projetait des films de manière régulière jusqu'à la fin des années 80. Par la suite, on y célébra des bals et des fêtes. Il fut enfin transformé en entrepôt municipal. En 2009, malgré une forte opposition des habitants du quartier et politique, la Mairie décida de le démolir, faisant ainsi disparaître un lieu rempli de mémoires. En 2016, on voulut rendre sa dignité à cet espace au moyen d'une peinture murale de grandes dimensions de l'artiste Roc Blackblock, telle un écran de cinéma nous rappelant le passé.

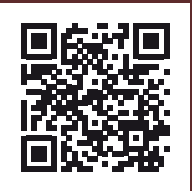
Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Recordem el passat, recuperem la dignitat. Vídeo de la intervenció artística de l'antic cinema de la Cooperativa Obrera “La Fraternitat”

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Turisme Navàs

La vocació renovadora de l'ensenyament

Des d'inicis de segle, les classes dirigents i populars navassenes tenien clara la vocació renovadora de l'ensenyament. Per una banda, hi havia l'escola nacional de nois i noies; de l'altra, centres privats vinculats a l'Ateneu, a la Cooperativa i a sectors religiosos. Respecte els centres privats, en l'àmbit religiós, el 1925 es va fundar el Casal Benèfic de Sant Josep, regentat per germanes carmelites missioneres, que va néixer com una escola de parvulari. Dins el sector de l'Ateneu, el 1931 es va crear l'Escola Patronat Sant Jordi. N'era el mestre en Jaume Soler i Daniel, que feia servir mètodes pedagògics basats en l'experimentació i l'observació. També editava la revista El Noi Català. En el cas de la Cooperativa, el Centre Nacionalista Republicà disposava d'una escola que tenia com a mestre en Juan Teruel Munuera, el qual aplicava un mètode actiu i renovador. Aquesta escola es va clausurar el 1927 i el 1930 es va refundar i integrar dins la Cooperativa amb el nom d'Escola de la Fraternitat Cultural Republicana.

Cal fer un esment al mestre Juan Teruel Munuera, personatge clau d'aquesta època, ja que la seva pedagogia basada en l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia va deixar una gran empremta entre els alumnes. Nascut a La Unión (Múrcia) l'any 1894, era de conviccions anarquistes i de seguida es va relacionar amb cercles llibertaris. El 1923 va començar a exercir de mestre a Navàs per als fills dels membres de la Cooperativa. Durant el tancament de l'escola, el seu domicili va ser registrat com a mínim dues vegades i ell s'exilià. Amb la República, Teruel va tornar a Navàs, on va exercir fins el 1934, quan va ser detingut pels Fets del Sis d'Octubre, acusat –per part de la Joventut Tradicionalista, que el tenia en el punt de mira– de ser el principal inductor de l'assassinat de mossèn Morta. Teruel va morir el 1995 a l'exili, a Caracas (Veneçuela).

La vocación renovadora de la enseñanza

Desde principios de siglo, las clases dirigentes y populares navasenses tenían clara la vocación renovadora de la educación. Por una parte, estaba la escuela nacional de niños y niñas; por otra, centros privados vinculados al Ateneu, a la Cooperativa i a sectores religiosos. Respecto de los centros privados, en el ámbito religioso, en 1925 se fundó el Casal Benèfic de Sant Josep, regentado por hermanas carmelitas misioneras, que nació como escuela de parvulario. Dentro del sector del Ateneu, en 1931 se creó la Escola Patronat Sant Jordi. Su maestro era Jaume Soler i Daniel, que utilizaba métodos pedagógicos basados en la experimentación y la observación. También editaba la revista El Noi Català. En el caso de la Cooperativa, el Centre Nacionalista Republicà disponía de una escuela que tenía como maestro a Juan Teruel Munuera, quien aplicaba un método activo y renovador. Esta escuela fue clausurada en 1927 y en 1930 se refundó y se integró en la Cooperativa con el nombre de Escola de la Fraternitat Cultural Republicana.

Hay que hacer mención especial del maestro Juan Teruel Munuera, personaje clave de esta época, ya que su pedagogía basada en la Escuela Moderna de Ferrer i Guàrdia dejó huella entre los alumnos. Nacido en La Unión (Murcia) en 1894, era de convicciones anarquistas y rápidamente se relacionó con círculos libertarios. En 1923 empezó a ejercer como maestro en Navàs para los hijos de los miembros de la Cooperativa. Durante el cierre de la escuela,

Els alumnes de l'escola del Centre Nacionalista Republicà, amb el matrimoni Juan Teruel i Emilia Martínez. La dona del mestre es dedicava a fer les classes específiques per a nenes.
Font: Fons familiar Francesc Manubens Castellana

Alumnes de l'escola de la cooperativa La Fraternitat fent gimnàstica davant del centre. Al darrere a l'esquerra podem observar l'estació de ferrocarril i a la dreta la Fàbrica Nova.
Font: Fons familiar Francesc Manubens Castellana

su domicilio fue registrado al menos dos veces y terminó exiliándose. Con la República, Teruel volvió a Navàs, donde ejerció hasta 1934, cuando fue detenido por los Hechos del Seis de Octubre, acusado –por parte de la Joventut Tradicionalista, que lo tenía en el punto de mira– de ser el principal inductor del asesinato de mosén Morta. Teruel murió en 1995 en el exilio, en Caracas (Venezuela).

The reformist vocation of teaching

From the beginning of the century, both the ruling and working classes understood the reformist vocation of teaching. The national school for boys and girls existed alongside several other private institutions linked to the Ateneu, the Cooperativa and other religious groups. One such example in the religious sphere was the Casal Benèfic de Sant Josep, which was founded in 1925 and run, initially as a nursery school, by missionary Carmelite nuns. Within the Ateneu sector of the community, the Escola Patronat Sant Jordi was founded in 1931. Its teacher, Jaume Soler i Daniel, was known for his pedagogical methods based on experimentation and observation, and he also published a magazine called El Noi Català. For the Cooperativa section of the population, the Centre Nacionalista Republicà was taught by Juan Teruel Munuera, who applied an active and innovative teaching method. This school was shut down in 1927 but later re-founded and integrated into the Cooperativa in 1930 as the Escola de la Fraternitat Cultural Republicana.

The teacher at this school, Juan Teruel Munuera, was a key figure in the period as his approach to teaching, based on the Modern School of Ferrer i Guàrdia, made a lasting impression on his pupils. Born in La Unión (Murcia) in

1894, he had anarchist beliefs and soon became involved in libertarian circles. In 1923, he began to teach the children of the members of the Cooperative in Navàs. After the school was closed, his home was searched at least twice, and he eventually went into exile. After the formation of the Republic, Teruel returned to Navàs and worked there until 1934, when he was arrested for the Events of the Sixth of October, accused –by the Joventut Tradicionalista, who had him firmly in their crosshairs– of being the main instigator of the murder of Father Morta. Teruel died in 1995 while in exile in Caracas (Venezuela).

La vocation rénovatrice de l'enseignement

Dès le début du siècle, les classes dirigeantes et populaires de Navàs avaient clairement à l'esprit la vocation rénovatrice de l'enseignement. D'une part, il y avait l'école nationale de filles et de garçons ; de l'autre, des établissements privés rattachés à l'Ateneu, à la Coopérative et aux secteurs religieux. En ce qui concerne les établissements privés, dans le domaine religieux, 1925 marqua la fondation du Casal Benèfic de Sant Josep (Centre bénéfique de Saint-Joseph), régi par des sœurs carmélites missionnaires, qui fut créé en tant qu'école maternelle. Au sein du secteur de l'Ateneu, 1931 marqua la création de l'Escola Patronat Sant Jordi. Le maître Jaume Soler i Daniel y utilisait des méthodes pédagogiques fondées sur l'expérimentation et l'observation. Il éditait également la revue intitulée El Noi Català. Dans le cas de la Coopérative, le Centre Nacionalista Republicà disposait d'une école qui avait comme maître Juan Teruel Munuera, lequel appliquait une méthode active et rénovatrice. Cette école fut fermée en 1927 et, en 1930, elle fut refondée et intégrée à la Coopérative sous le nom d'Escola de la Fraternitat Cultural Republicana.

Il convient de mentionner le maître Juan Teruel Munuera, personnage clé de cette époque, étant donné que sa pédagogie fondée sur l'École moderne de Ferrer i Guàrdia laissa une profonde empreinte parmi les élèves. Né à La Unión (Murcie) en 1894, il possédait des convictions anarchistes et il fréquentait très rapidement des cercles libertaires. En 1923, il commença à exercer en tant que maître à Navàs pour les enfants des membres de la Coopérative. Durant la clôture de l'école, son domicile fut fouillé au moins à deux reprises et il s'exila. Avec la République, Juan Teruel revint à Navàs, où il exerça sa profession jusqu'en 1934, lorsqu'il fut détenu par les Événements du six octobre, accusé – par la Joventut Tradicionalista, qui l'avait en point de mire – d'être le principal instigateur de l'assassinat de père Morta. Juan Teruel mourut en 1995 en exile, à Caracas (Venezuela).

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Ruta per la
Memòria
Històrica de
Navàs

Turisme
Navàs

La Cooperativa com a espai de serveis

La Cooperativa Obrera Germanor, constituïda el 1913, va ser la primera cooperativa de consum de Navàs i oferia diversos serveis: botiga, escola, cafè i cinema. En un primer moment, la seu va ser al número 16 del carrer de l'Església i no va ser fins l'any 1923 que va aglutinar tots els serveis en una nova seu, situada a l'actual CAP. Aquesta cooperativa, com deien els seus propis estatuts, era «ajena a toda idea política y religiosa, compuesta exclusivamente de obreros». En paral·lel, l'any 1919 es fundà el Centre Nacionalista Republicà, amb seu social a la carretera. El 1923 traslladaren aquesta seu al costat de la Cooperativa i hi instal·laren una escola. Els dos espais van rebre el nom de Centre Cultural Republicà. També el 1923, i afí a la cooperativa, es va fundar el Sindicat Únic de Treballadors, que fins la Guerra Civil fou dominat per la CNT.

Aquest auge associatiu va truncar-se ben aviat: amb la dictadura de Primo de Rivera es va reprimir qualsevol organització obrera, catalanista i republicana, i això va suposar la clausura del sindicat el 2 d'agost de 1926; i un any després, el juliol del 1927, de l'escola i el Centre. Aquesta repressió dirigida als sectors populars del poble va durar fins l'estiu del 1930, quan es va refundar la cooperativa amb el nom de Fraternitat Cultural Republicana. És a dir, hi va haver una fusió entre la Cooperativa –entitat social– i el Centre Cultural Republicà –entitat política–, i ho feren, tal com diuen els seus estatuts, amb un objectiu clar: «conseguir la República en España por medios legales, particularmente la cultura».

La Cooperativa como espacio de servicios

La Cooperativa Obrera Germanor, constituida en 1913, fue la primera cooperativa de consumo de Navàs y ofrecía varios servicios: tienda, escuela, café y cine. En un primer momento, su sede estuvo en el número 16 de la calle de la Església y hasta 1923 no aglutinó todos los servicios en una nueva sede sita en el actual CAP. Esta cooperativa, como rezaban sus estatutos, era «ajena a toda idea política y religiosa, compuesta exclusivamente de obreros». En paralelo, en 1919 se fundó el Centre Nacionalista Republicà, con sede social en la carretera. En 1923 trasladaron esta sede al lado de la Cooperativa e instalaron una escuela. Ambos espacios recibieron el nombre de Centre Cultural Republicà. También en 1923, y afín a la cooperativa, se fundó el Sindicato Único de Trabajadores, que hasta la Guerra Civil estuvo dominado por la CNT.

Este auge asociativo se truncó al cabo de poco: con la dictadura de Primo de Rivera se reprimió cualquier organización obrera, catalanista y republicana, y eso supuso la clausura del sindicato el 2 de agosto de 1926; y un año más tarde, en julio de 1927, de la escuela y el Centre. Esta represión dirigida a los sectores populares del pueblo duró hasta el verano de 1930, cuando se refundó la cooperativa con el nombre de Fraternitat Cultural Republicana. Es decir, se produjo una fusión entre la Cooperativa –entidad social– y el Centre Cultural Republicà –entidad política–, y lo hicieron, como rezan sus estatutos, con un objetivo claro: «conseguir la República en España por medios legales, particularmente la cultura».

Visita del president Macià a Navàs que va fer un discurs des del balcó de la cooperativa La Fraternitat (actual CAP).
Font: Fons Francesc Macià (ANC)

The Cooperativa as a space for services

The Cooperativa Obrera Germanor, founded in 1913, was the first consumer cooperative in Navàs and offered various services, including a shop, a school, a café and a cinema. Originally, it was based at number 16, Església Street, but in 1923, it brought all its services together under one roof in a new building that now houses the town's medical centre. As its own statutes stated, the Cooperativa was "independent of all political and religious ideas and composed exclusively of workers". In addition, the Centre Nacionalista Republicà was founded in 1919 and headquartered on Berga Road. In 1923, however, these headquarters were relocated next to the Cooperativa, and the school was set up there. Together, the two spaces were given the name Centre Cultural Republicà. 1923 also saw the formation of the Sindicat Únic de Treballadors (Unified Trade Union of Workers), which was dominated by the National Confederation of Labour (CNT) until the outbreak of the Civil War.

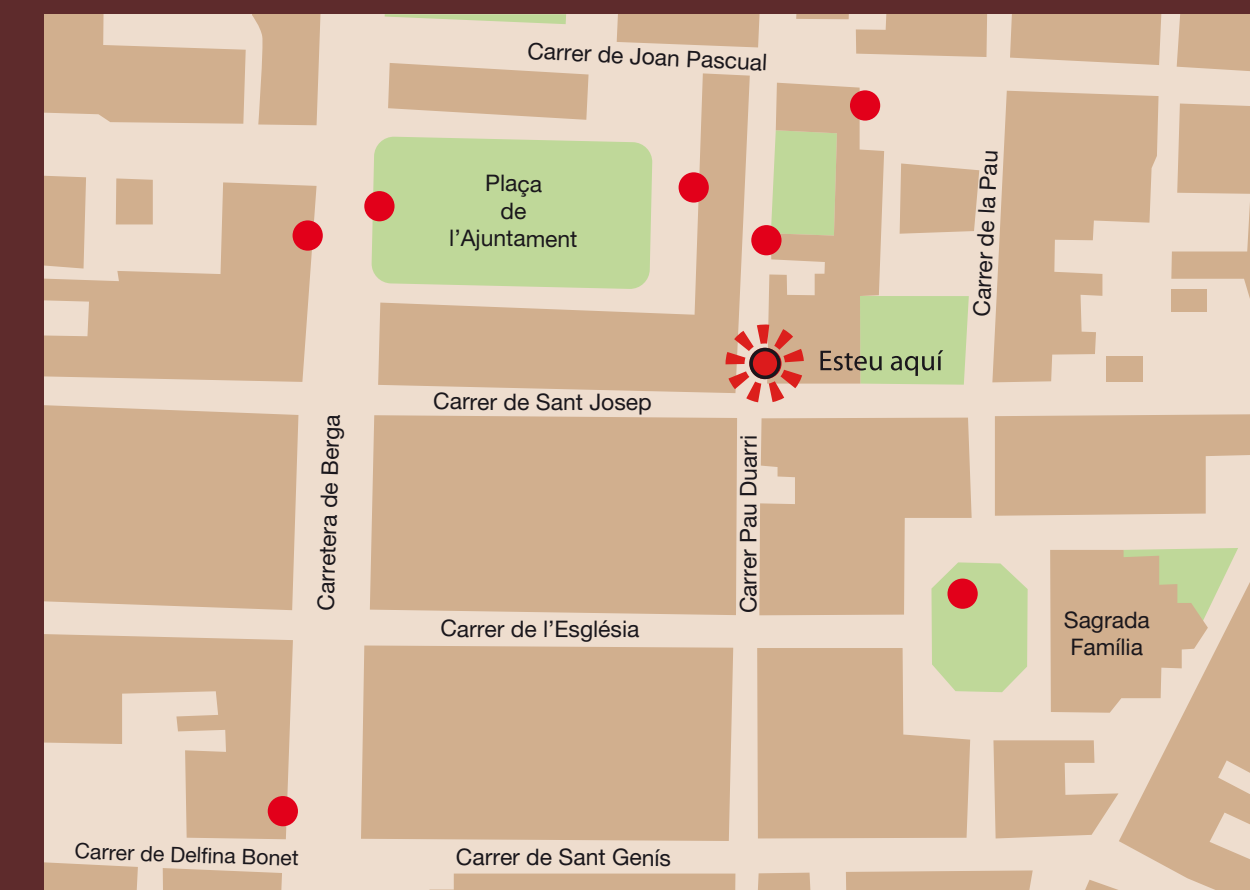
This associative boom was soon to be cut short: the dictatorship of Primo de Rivera repressed any workers', Catalanist or republican organisation, leading to the closure of the union on 2 August 1926, followed, a year later in July 1927, by the closure of the school and cultural centre. This repression targeting the grass-roots sectors of the population lasted until the summer of 1930, when the Cooperativa was re-founded under the name of Fraternitat Cultural Republicana. In other words, there was a merger between the Cooperativa –a social entity– and the Centre Cultural Republicà –a political entity– and they did so, as their statutes state, with one clear objective: "to establish the Republic in Spain by legal means, particularly through culture".

La Coopérative en tant qu'espace de services

La Cooperativa Obrera Germanor, constituée en 1913, fut la première coopérative de consommation de Navàs et offrait divers services : boutique, école, café et cinéma. Au départ, son siège était situé au numéro 16 de la rue de l'Església et ce ne fut pas avant l'année 1923 qu'elle regroupa tous les services au sein d'un nouveau siège, situé au sein de l'actuel CAP (centre de soins de santé primaires). Cette coopérative, comme le disposaient ses propres statuts, était « étrangère à toute idée politique et religieuse, composée exclusivement d'ouvriers ». En parallèle, en 1919, le Centre nationaliste républicain, ayant son siège social situé sur la route, fut fondé. En 1923, ce siège fut transféré à côté de la Coopérative et une école y fut installée. Les deux espaces reçurent le nom de Centre Cultural Republicà. Également en 1923, et connexe à la coopérative, fut fondé le Sindicat Únic de Treballadors, sous le contrôle de la CNT jusqu'à la guerre d'Espagne.

Cet essor associatif fut tronqué assez rapidement : avec la dictature de Primo de Rivera, toute organisation ouvrière, catalaniste et républicaine fut réprimée, ce qui entraîna la clôture du syndicat le 2 août 1926 ; et, un an plus tard, en juillet 1927, celle de l'école et du Centre. Cette répression dirigée vers les secteurs populaires du village dura jusqu'à l'été 1930, lorsque la coopérative fut refondée sous le nom de Fraternitat Cultural Republicana. C'est-à-dire qu'il y eut une fusion entre la Coopérative – organisme social – et le Centre cultural républicain – organisme politique –, et celle-ci fut faite, tels que le stipulent ses statuts, dans un objectif précis : « mettre en place la République en Espagne par des moyens légaux, et plus particulièrement par le biais de la culture ».

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Ruta per la
Memòria
Històrica de
Navàs

Turisme
Navàs

Els Fets del Sis d'Octubre

La tensió social anava augmentant a Navàs i el 30 de desembre de 1933 la Guàrdia Civil, de forma arbitrària, va escorcollar diferents domicilis i la seu de la Cooperativa. En aquest ambient, el 14 de gener es van celebrar els comicis municipals i va guanyar la coalició de dretes amb vuit dels dotze representants. Amb l'arribada de la dreta a l'ajuntament, va augmentar el control policial. A més, hi va haver una crisi econòmica, conseqüència del crac del 1929, que provocà la pujada de l'atur. En aquest context, la tensió social va anar vertiginosament en augment durant aquests mesos i va esclatar finalment durant els Fets del Sis d'Octubre amb l'assassinat de mossèn Josep Morta.

Aquests fets responien a la crispació latent i a un component anticlerical, no generalitzat, sinó focalitzat en la figura de mossèn Morta, una figura complexa. El 6 d'octubre, un grup de persones van assaltar l'església per després cremar-la i van perseguir mossèn Morta fins a la cantonada amb la carretera de Berga, on va morir després de rebre diversos trets.

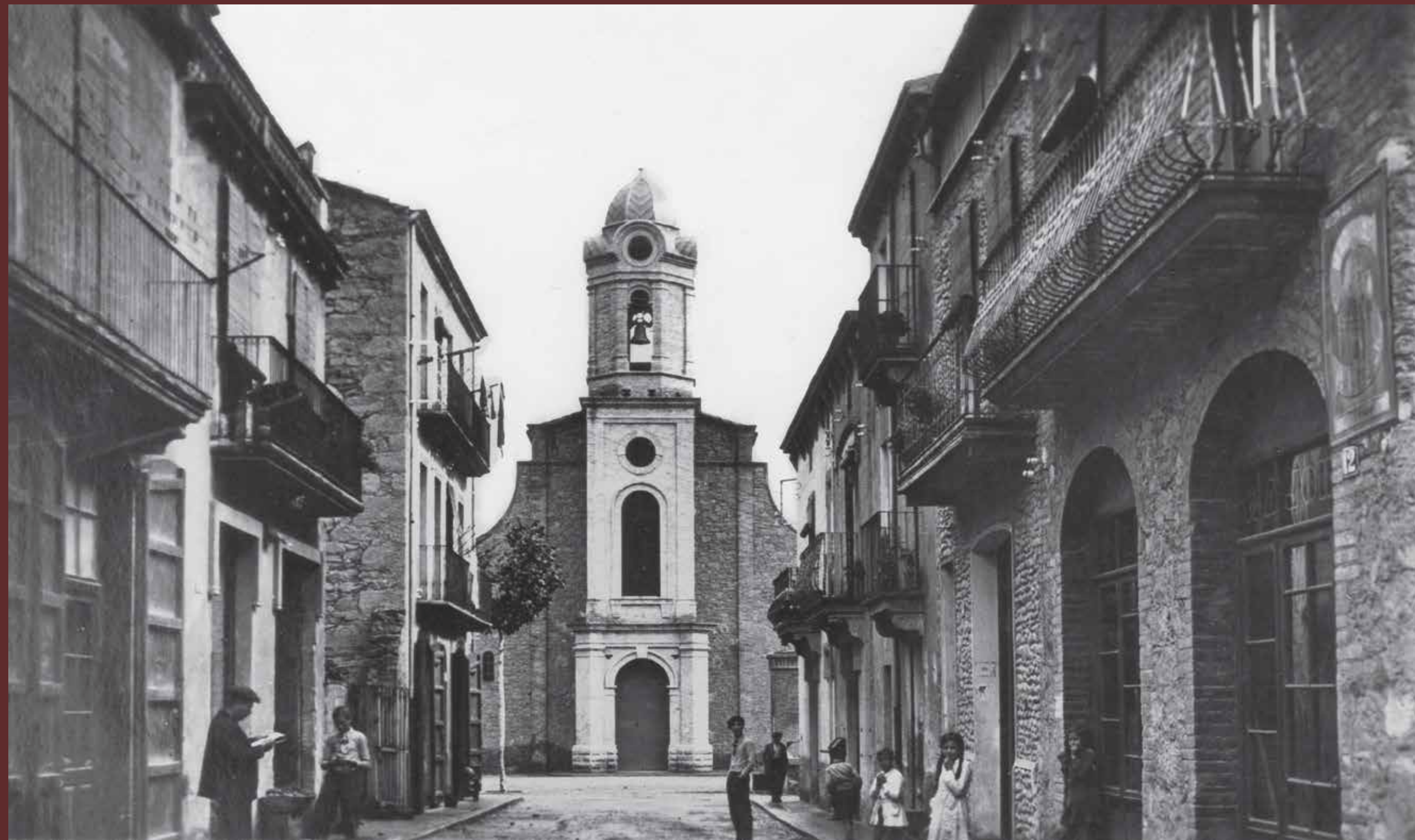
No sorprèn que hi hagi poca documentació d'aquesta etapa: els plens de l'ajuntament es van deixar de celebrar i –cosa més sorprenent encara– els fets mai no van ser jutjats ni s'ha pogut localitzar cap procediment judicial tot i l'elevat nombre de detencions practicades, quaranta-cinc persones. La sensació de confusió que es va crear va servir per utilitzar els fets com a arma repressiva sobre el moviment d'esquerres a Navàs.

Los Hechos del Seis de Octubre

La tensión social iba aumentando en Navàs y el 30 de diciembre de 1933 la Guardia Civil, de forma arbitraria, registró varios domicilios y la sede de la Cooperativa. En este ambiente, el 14 de enero se celebraron los comicios municipales y ganó la coalición de derechas, que obtuvo ocho de los doce representantes. Con la llegada de la derecha al ayuntamiento, aumentó el control policial. Además, hubo una crisis económica como consecuencia del crac de 1929 que provocó un aumento del desempleo. En este contexto, la tensión social fue vertiginosamente en aumento durante unos meses y terminó estallando durante los Hechos del Seis de Octubre con el asesinato de mosén Josep Morta.

Aquellos hechos respondían a la crispación latente y a un componente anticlerical, no generalizado, sino focalizado en la persona de mosén Morta, una figura compleja. El 6 de octubre un grupo de personas asaltaron la iglesia para quemarla posteriormente y persiguieron a mosén Morta hasta la esquina con la carretera de Berga, donde murió tras recibir varios disparos.

No sorprende que haya poca documentación de esta etapa: los plenos del ayuntamiento se dejaron de celebrar y –lo que es aún más sorprendente– los hechos nunca fueron juzgados ni se han podido localizar ningún procedimiento judicial a pesar del elevado número de detenciones practicadas: cuarenta y cinco. La sensación de confusión que se creó sirvió para utilizar los hechos como arma represiva contra el movimiento de izquierdas en Navàs.

El carrer de l'Església, amb el temple al fons, va ser un dels escenaris dels sagnants fets del Sis d'Octubre a Navàs.
Font: Fons familiar Josep Vidal Calmet

The Events of the Sixth of October

Social tensions continued to rise in Navàs, and on 30 December 1933, the Civil Guard arbitrarily searched several homes and the headquarters of the Cooperativa. Against this background, the local elections were held on 14 January, and the right-wing coalition won with eight of the twelve seats. After the right-wing parties gained power in the local council, there was an increase in police control. To make matters worse, an economic crisis caused by the 1929 financial crash led to a rise in unemployment, further escalating the already heightened social tensions and creating a context that ultimately culminated with the explosive Events of the Sixth of October, including the assassination of Father Josep Morta.

These events were a response to the latent unrest and an anticlerical faction, which, rather than targeting the clergy in general, focused on the figure of Father Morta, a complex individual. On 6 October, a group of people stormed the church, set it alight, and chased Morta to the corner of Berga Road, where he died after being shot several times.

Unsurprisingly, there is little documentation from this period: the local council stopped holding meetings, the case was never brought to trial, and despite the fact that forty-five people were arrested, no evidence of legal proceedings has ever been found. The sense of confusion that was created allowed the events to be used as a weapon of repression against the left-wing movement in Navàs.

Les Événements du six octobre

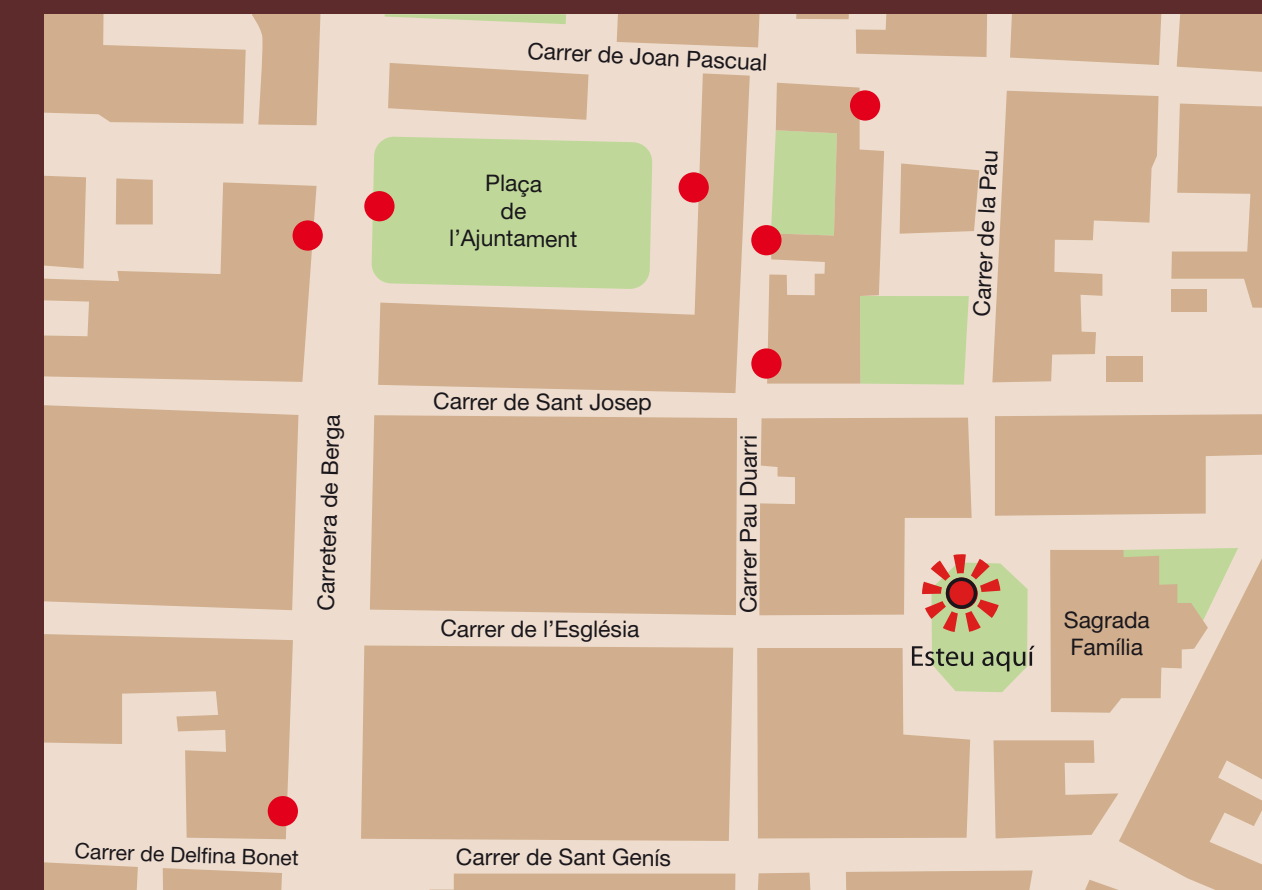
La tension sociale augmentait progressivement à Navàs et, le 30 décembre 1933, la Guardia Civil, fouilla, de manière arbitraire, différents domiciles et le siège de la Coopérative. C'est dans cette ambiance que les élections municipales se déroulèrent le 14 janvier et que la coalition de droite l'emporta avec huit représentants sur douze. Avec l'arrivée de la droite à la tête de la Mairie, le contrôle policier augmenta. En outre, il y eut une crise économique, conséquence du krach boursier de 1929, qui provoqua la hausse du chômage. Dans ce contexte, la tension sociale augmenta de manière vertigineuse durant ces mois-là, pour finalement éclater durant les Événements du six octobre avec l'assassinat de père Josep Morta.

Ces faits répondaient à la crispation latente et à un élément anticlérical, non généralisé, mais plutôt centré sur la figure de père Morta, une figure complexe. Le 6 octobre, un groupe de personnes assaillit l'église pour la

brûler par la suite et poursuivit père Morta jusqu'au croisement avec la route menant à Berga, où il mourut après avoir reçu plusieurs coups de feu.

Il n'est pas surprenant qu'il y ait peu de documentation relative à cette étape : les assemblées plénières de la Mairie cessèrent d'être tenues et – chose encore plus surprenante – les faits ne furent jamais jugés et il n'a pas non plus été possible de trouver l'existence d'une quelconque procédure judiciaire malgré le nombre élevé de détentions effectuées, soit quarante-cinq personnes. La sensation de confusion en résultant servit à utiliser les faits comme une arme de répression sur les mouvements de gauche à Navàs.

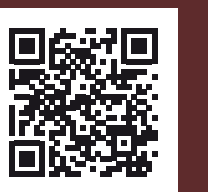
Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Ruta per la
Memòria
Històrica de
Navàs

Turisme
Navàs

Dos bàndols, dos mons

El juliol de 1918 naixia l'Ateneu Navassenc, una entitat formada pels sectors més benestants del poble que funcionava com una societat cultural i recreativa. Disposava de cafè, cine i pista de ball, i les instal·lacions es trobaven a la carretera de Berga i a una part de l'actual solar del carrer Delfina Bonet. La majoria de socis s'integraren al Sindicat Agrícola, fundat el 1915, i també crearen la primera Caixa d'Estalvis de Navàs, que tenia una botiga de queviures, i l'Associació del Comerç i de la Indústria, el 1927. Amb l'arribada de les esquerres al poder, en veure perduda la seva hegemonia, els integrants de l'Ateneu van decidir adherir-se a l'ideari polític de la Lliga Regionalista.

Com hem vist, l'Ateneu i la Cooperativa van ser els dos pols sobre els quals gravitava tota la vida associativa, però també foren dos pols completament enfrontats, que després de la dictadura de Primo de Rivera –en què l'Ateneu només va haver de castellanitzar el nom mentre que la Cooperativa es va clausurar– van traslladar el conflicte al terreny polític: les dretes i les esquerres, el catolicisme i el laïcisme.

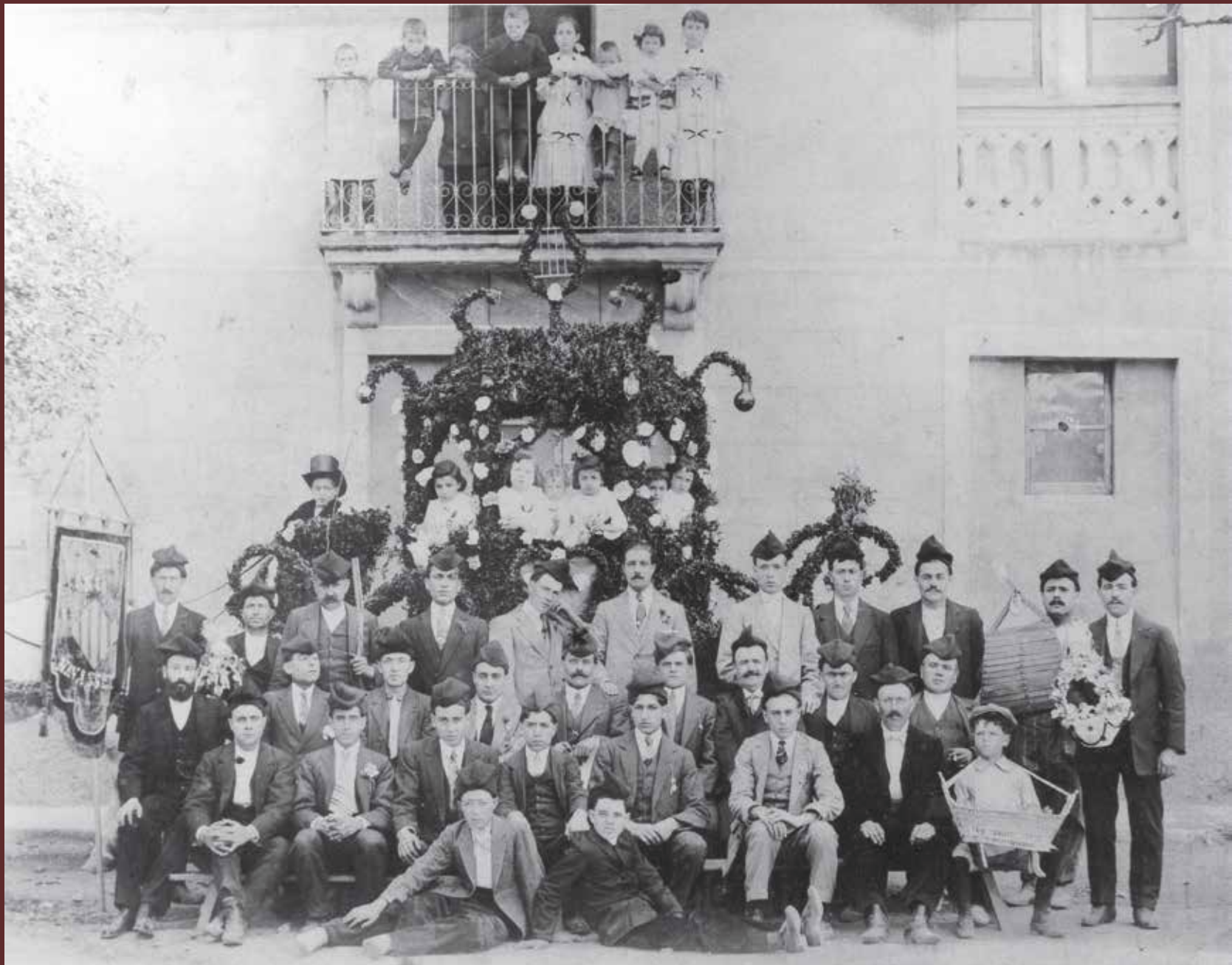
Més enllà de l'aspecte polític, la divisió fou tal que cada bàndol tenia els seus propis serveis: cafè, metges, mestre, contractistes d'obres... i fins i tot organitzaven els seus propis actes de Festa Major i competien per qui podia fer-la més lluïda. Del 1932 al 1938 la Festa Major es va celebrar a principis de juliol, una decisió que tampoc no va ajudar a calmar les aigües entre els dos bàndols.

Dos bandos, dos mundos

En julio de 1918 nació el Ateneu Navassenc, una entidad formada por los sectores más acomodados del pueblo que funcionaba como una sociedad cultural y recreativa. Disponía de café, cine y pista de baile, y las instalaciones estaban en la carretera de Berga y en una parte del actual solar de la calle Delfina Bonet. La mayoría de socios se integraron en el Sindicato Agrícola, fundado en 1915, y también crearon la primera Caja de Ahorros de Navàs, que tenía un colmado, y la Asociación del Comercio y de la Industria, en 1927. Con la llegada de las izquierdas al poder, al ver perdida su hegemonía, los integrantes del Ateneu decidieron adherirse al ideario político de la Liga Regionalista.

Como hemos visto, el Ateneu y la Cooperativa fueron los dos polos sobre los que gravitaba toda la vida asociativa, pero también fueron dos polos completamente enfrentados que tras la dictadura de Primo de Rivera –en la que el Ateneu solo tuvo que castellanizar su nombre mientras que la Cooperativa fue clausurada– trasladaron el conflicto al terreno político: las derechas y las izquierdas, el catolicismo y el laicismo.

Más allá del aspecto político, la división fue tal que cada bando tenía sus propios servicios: café, médicos, maestro, contratistas de obras... e incluso organizaban sus propios actos de Fiesta Mayor y competían por quién podía hacerla más lucida. Desde 1932 hasta 1938 la Fiesta Mayor se celebró a principios de julio, una decisión que tampoco ayudó a calmar las aguas entre ambos bandos.

Membres del Cor Unió Navassenca, entitat vinculada a l'Ateneu Navassenc, fundada a mitjan anys 10.
Font: Josep Serriols Feliu

Programes dels diferents actes organitzats per l'Ateneu Navassenc i el Centre Nacionalista Republicà per la festa major de 1926.
Font: Fons familiar Josep Vidal Calmet

Two factions, two worlds

The Ateneu Navassenc, an entity formed by the more affluent sectors of the town as a cultural and recreational society, was created in July 1918. Its facilities, which were located on Berga Road and on part of this plot on Delfina Bonet Street, included a café, a cinema and a dance floor. Most of the members joined the Sindicat Agrícola (Agricultural Union), founded in 1915. They also set up the town's first savings bank, the Caixa d'Estalvis de Navàs, which had a grocery shop, and the Associació del Comerç i de la Indústria (Association of Commerce and Industry) in 1927. When the left came to power and their hegemony disappeared, the members of the Ateneu decided to align with the political ideology of the Lliga Regionalista.

As we have already learned, the Ateneu and the Cooperativa were the two poles to which all associative life in Navàs gravitated. However, they were two completely opposing poles, and after the dictatorship of Primo de Rivera –during which the Ateneu was only compelled to start using the Spanish version of its name while the Cooperativa was entirely shut down– they shifted the conflict to the political arena: right versus left, Catholicism versus secularism.

Beyond the political sphere, the division was such that each side had its own services: cafés, doctors, teachers, building contractors... and they even organised their own events during the annual town festival, competing to see who could put on the best show. From 1932 to 1938, the town festival was held at the beginning of July, a decision that did little to diffuse the tensions between the two sides.

Deux factions, deux mondes

Le mois de juillet 1918 marqua la naissance de l'Ateneu Navassenc, un organisme fondé par les secteurs les plus aisés du village, qui fonctionnait en tant que société culturelle et de loisirs. Il disposait d'un café, d'un cinéma et d'une piste de jeu, et les installations se trouvaient sur la route menant à Berga et une partie de l'actuel terrain de la rue Delfina Bonet. La plupart des membres intégrèrent le Sindicat Agrícola, fondé en 1915, et créèrent aussi la première Caisse d'épargne de Navàs, qui possédait une épicerie, et l'Associació del Comerç i de la Indústria, en 1927. Avec l'arrivée de la gauche au pouvoir, en constatant leur perte d'hégémonie, les membres de l'Ateneu décidèrent d'adhérer à l'idéologie politique de la Lliga Regionalista.

Comme nous l'avons vu, l'Ateneu et la Coopérative furent les deux pôles autour desquels la vie associative gravitait, mais ce furent aussi deux pôles en complète confrontation, qui, après la dictature de Primo de Rivera – au cours de laquelle l'Ateneu n'eut qu'à castillaniser son nom, tandis que la Coopérative dut clore ses portes – transférèrent le conflit sur le terrain politique : la droite et la gauche, le catholicisme et le laïcisme.

Au-delà de l'aspect politique, la division fut telle que chaque faction possédait ses propres services : café, médecins, maître, entrepreneurs en bâtiment... et elles organisaient même leurs propres cérémonies de fête patronale, en bataillant entre elles pour voir laquelle brillerait le plus. Entre 1932 et 1938, la fête patronale se tint au début du mois de juillet, décision qui n'aida pas non plus à soulager les tensions entre les deux clans.

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Governabilitat convulsa

El primer edifici del consistori al nucli de Navàs es trobava a l'actual carretera de Berga, al número 17. Allà es va mantenir des del 1926 fins acabada la Guerra Civil, quan es traslladà a aquest edifici, del qual va ocupar la primera planta en règim de lloguer.

La polarització social que es vivia a Navàs també es va fer evident en la política municipal: el darrer ajuntament abans de la República estava integrat majoritàriament per propietaris rurals. El 12 d'abril de 1931 es van celebrar les eleccions municipals, que van suposar un canvi de règim, però es van haver de repetir per acusacions de tupinada. Finalment, amb la repetició electoral van guanyar les esquerres, amb sis dels deu representants, i van oferir el seu suport a la República. La tensió produïda per la constitució de l'ajuntament republicà es va veure augmentada el juny de 1931, quan es van presentar a la localitat quatre individus armats amb la consigna de posar ordre a la presumpta situació de desgavell que es vivia al poble. Per aquests fets foren detinguts, i posats en llibertat, els quatre pistolers i mossèn Morta.

El govern d'esquerres es trobà amb problemes d'infraestructures que persistien des dels anys 30, crisi econòmica i atur. Finalment, el novembre de 1933 es van celebrar unes noves eleccions i guanyà la dreta, fet que va polaritzar encara més la situació social de Navàs. Durant els Fets del Sis d'Octubre, els revolucionaris ocuparen l'ajuntament, hi hissaren la bandera d'Estat Català i van constituir el comitè revolucionari, presidit per Ramon Sala Besa, cap de la minoria d'esquerres.

Gobernabilidad convulsa

El primer edificio del consistorio en el núcleo de Navàs se encontraba en la actual carretera de Berga, en el número 17. Allí se mantuvo desde 1926 hasta el final de la Guerra Civil, cuando se trasladó a este edificio, donde ocupó la primera planta en régimen de alquiler.

La polarización social que se vivía en Navàs también se hizo evidente en la política municipal: el último ayuntamiento antes de la República estaba integrado mayoritariamente por propietarios rurales. El 12 de abril de 1931 se celebraron las elecciones municipales, que supusieron un cambio de régimen, pero hubo que repetirlas por acusaciones de pucherazo. Finalmente, con la repetición electoral ganaron las izquierdas, con seis de los diez representantes, y ofrecieron su apoyo a la República. La tensión provocada por la constitución del ayuntamiento republicano se vio aumentada en junio de 1931, cuando se presentaron en la localidad cuatro individuos armados con la consigna de poner orden a la presunta situación de desbarajuste que se vivía en el pueblo. Por estos hechos fueron detenidos, y puestos en libertad, los cuatro pistoleros y mosén Morta.

El gobierno de izquierdas se encontró con problemas de infraestructuras que persistían desde los años 30, crisis económica y desempleo. Finalmente, en noviembre de 1933 se celebraron unas nuevas elecciones y ganó la derecha, lo que polarizó aún más la situación social de Navàs. Durante los Hechos del Seis de Octubre, los revolucionarios ocuparon el ayuntamiento, izaron la bandera de Estat Català y constituyeron el comité revolucionario, presidido por Ramon Sala Besa, jefe de la minoría de izquierdas.

Les tensions existents durant els anys 20 i inicis dels 30 a Navàs van esclatar violentament amb els fets del Sis d'Octubre de 1934. Imatge probablement del 7 d'octubre de 1934 després que el consistori de dretes recuperés el control de la situació.

Font: Fons familiar Josep Vidal Calmet

Troubled governance

The first local council office in the centre of Navàs was located on the present-day Carretera de Berga, at number 17. It remained there from 1926 until the end of the Civil War when it was moved to this building, occupying the first floor on a rental basis.

The social polarisation in Navàs was also evident in its municipal politics: the last local council before the Republic consisted predominantly of rural landowners. On 12 April 1931, the results of local elections mandated a change of regime, but they had to be repeated due to accusations of vote rigging. Ultimately, following the re-run of the elections, the left won with six of the ten seats and offered their support to the Republic. The tension caused by the constitution of the republican local council was heightened in June 1931 when four armed individuals appeared in the town with instructions to restore order to the alleged state of disorder. As a result of their actions, the four gunmen and Father Morta were arrested but later released.

The left-wing government faced infrastructure problems that had persisted since the 1930s, an economic crisis, and high unemployment. Eventually, in November 1933, new elections were held and the right-wing won, further polarising the social climate in Navàs. During the Events of the Sixth of October, the revolutionaries occupied the town hall, raised the Catalan State flag and set up the revolutionary committee, chaired by Ramon Sala Besa, who was the head of the left-wing minority.

Une gouvernabilité convulsive

Le premier bâtiment du consortium dans le village de Navàs était situé sur la route actuelle de Berga, au numéro 17. Il y demeura de 1926 jusqu'à après la fin de la guerre d'Espagne, date à laquelle il fut transféré dans le présent bâtiment, duquel il occupa le premier étage en régime de location.

La polarisation sociale vécue à Navàs fut également évidente au sein de la politique municipale : le dernier Conseil municipal avant l'avènement de la République était majoritairement composé de propriétaires ruraux. Le 12 avril 1931 marqua la tenue des élections municipales, qui débouchèrent sur un

Cantada de caramelles l'any 1942 davant l'antic ajuntament, les oficines municipals estaven en el primer pis, damunt la farmàcia Maristany.

Font: Josep Mª Oliveras

changement de régime, mais qui durent être à nouveau organisées en raison d'accusations de fraude électorale. Finalement, la gauche l'emporta lors de la répétition électorale, avec un résultat de six représentants élus sur dix, et elle offrit son soutien à la République. La tension produite par la constitution du conseil municipal républicain augmenta en juin 1931, lorsque quatre individus armés se présentèrent dans le village avec pour consigne de mettre de l'ordre dans la situation présumée de perturbation vécu au sein du village. Ces pour ces faits que les quatre hommes armés et père Morta durent être mis en détention puis remis en liberté.

Le gouvernement de gauche fut confronté à des problèmes d'infrastructures qui persistaient depuis les années 30, de crise économique et de chômage. Finalement, en novembre 1933, de nouvelles élections eurent lieu et c'est la droite qui l'emporta, fait qui entraîna l'accentuation de la polarisation de la société de Navàs. Durant les Événements du six octobre, les révolutionnaires occupèrent la Mairie, ils y hissèrent le drapeau de l'État catalan et constituèrent le comité révolutionnaire, présidé par Ramon Sala Besa, vers la minorité de gauche.

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Ruta per la
Memòria
Històrica de
Navàs

Turisme
Navàs

La repressió franquista a Navàs

El 29 de gener de 1939 les tropes franquistes entraven a Navàs i començava la repressió. Val a dir que, si bé històricament el període de repressió s'inicià durant la Guerra Civil i la postguerra, a Navàs va ser especialment dura arran dels Fets del Sis d'Octubre: quaranta-cinc persones van ser processades, hi va haver detencions, acomiadaments i exilis.

Molts ciutadans d'esquerres van exiliar-se setmanes abans de l'ocupació franquista, però els que es van quedar al municipi van patir una repressió ferotge que anava encaminada a eliminar qualsevol tipus de dissidència. Durant l'ocupació, que segons algunes fonts fou en una nit de pluja intensa, es va saquejar la biblioteca, la Cooperativa i diversos habitatges. A més, es van comptabilitzar seixanta detencions, un mort i tres desaparicions que, a dia d'avui, encara són un misteri. En els primers mesos també es va dur a terme la depuració de diversos treballadors públics, així com la de sis mestres.

Per posar més dades a la barbàrie, a més de les desenes d'exiliats, 88 habitants foren tancats en camps de concentració franquistes, 76 persones van ser sotmeses a la jurisdicció militar, 5 tingueren un consell de guerra i 22 foren condemnades en penals de treballadors. Finalment, s'han comptabilitzat 10 morts per malaltia a causa de l'aparell franquista, 5 persones foren executades al Camp de la Bota i 6 van ser recloses en camps de concentració nazis, 3 de les quals hi perderen la vida.

La repressió té moltes cares, algunes més imperceptibles, com l'actual edifici de l'ajuntament, construït justament davant de la Cooperativa "La Fraternitat" i inaugurat el 29 de gener de 1959, vint anys després de l'entrada de les tropes franquistes.

La represión franquista en Navàs

El 29 de enero de 1939 las tropas franquistas entraban en Navàs y empezaba la represión. Cabe decir que, aunque históricamente el periodo de represión empezó durante la Guerra Civil y la posguerra, en Navàs fue especialmente dura a raíz de los Hechos del Seis de Octubre: cuarenta y cinco personas fueron procesadas, hubo detenciones, despidos y exilios.

Muchos ciudadanos de izquierdas se exiliaron semanas antes de la ocupación franquista, pero los que se quedaron en el municipio sufrieron una represión feroz que iba encaminada a eliminar cualquier tipo de disidencia. Durante la ocupación, que según algunas fuentes se produjo durante una noche de intensa lluvia, se saqueó la biblioteca, la Cooperativa y varias viviendas. Además, se contabilizaron sesenta detenciones, un muerto y tres desapariciones que, a día de hoy, siguen siendo un misterio. En los primeros meses también se llevó a cabo la depuración de varios trabajadores públicos, así como la de seis maestros.

Para poner más datos a la barbarie, además de las decenas de exiliados, 88 habitantes fueron encerrados en campos de concentración franquistas, 76 personas fueron sometidas a la jurisdicción militar, 5 tuvieron un consejo de guerra y 22 fueron condenadas a penales de trabajadores. Finalmente, se han contabilizado 10 muertos por enfermedad a causa del aparato franquista, 5 personas fueron ejecutadas en el Camp de la Bota y 6 fueron encerradas en campos de concentración nazis, 3 de las cuales perdieron la vida.

Tot i la depauperada economia de l'Ajuntament, a finals dels anys 40 es van iniciar els tràmits per a la construcció del nou consistori, just al davant de l'edifici que havia ocupat la cooperativa La Fraternitat. L'any 1954 les obres es trobaven en aquest estat.

Font: Fons familiar Josep Obradors Camprubí

La represión tiene muchas caras, algunas más imperceptibles, como el actual edificio del ayuntamiento, construido justamente frente a la Cooperativa "La Fraternitat" e inaugurado el 29 de enero de 1959, veinte años después de la entrada de las tropas franquistas.

The Francoist repression in Navàs

On 29 January 1939, Franco's troops entered Navàs and a period of repression began. It's important to note that although, historically, the period of repression began during the Civil War and continued into the post-war period, in Navàs, it was particularly harsh due to the Events of the Sixth of October: forty-five people were prosecuted, and there were arrests, dismissals and exiles.

Many left-wing citizens fled into exile weeks before Franco's occupation, but those who remained in the municipality suffered a fierce repression aimed at eliminating any form of dissent. During the occupation, which, according to some sources, took place on a night of heavy rain, the library, the Cooperativa and several houses were looted. In addition, there were sixty detentions, one death and three disappearances that remain a mystery to this day, and in the first few months, several civil servants and six teachers were also purged.

To add to the barbarity, apart from the dozens of exiles, 88 inhabitants were imprisoned in Franco's concentration camps, 76 people were subjected to military jurisdiction, 5 were court-martialled, and 22 were sentenced to forced labour. Lastly, 10 people died from illness as a result of the Francoist apparatus, 5 people were executed in the Camp de la Bota, and 6 were interned in Nazi concentration camps, 3 of whom lost their lives.

Repression has many faces, some more imperceptible than others, such as the current town hall building, built right in front of Cooperativa "La Fraternitat" and inaugurated on 29 January 1959, twenty years after the arrival of Franco's troops.

La répression franquiste à Navàs

Le 29 janvier 1939, les troupes franquistes entrèrent à Navàs et la répression commença. Il va sans dire que, bien que, d'un point de vue historique, la période de répression démarra durant la guerre d'Espagne et l'après-guerre, à Navàs, elle fut particulièrement dure des suites des Événements du six octobre : quarante-cinq personnes furent inculpées, et il y eut des détentions, des évictions et des exils.

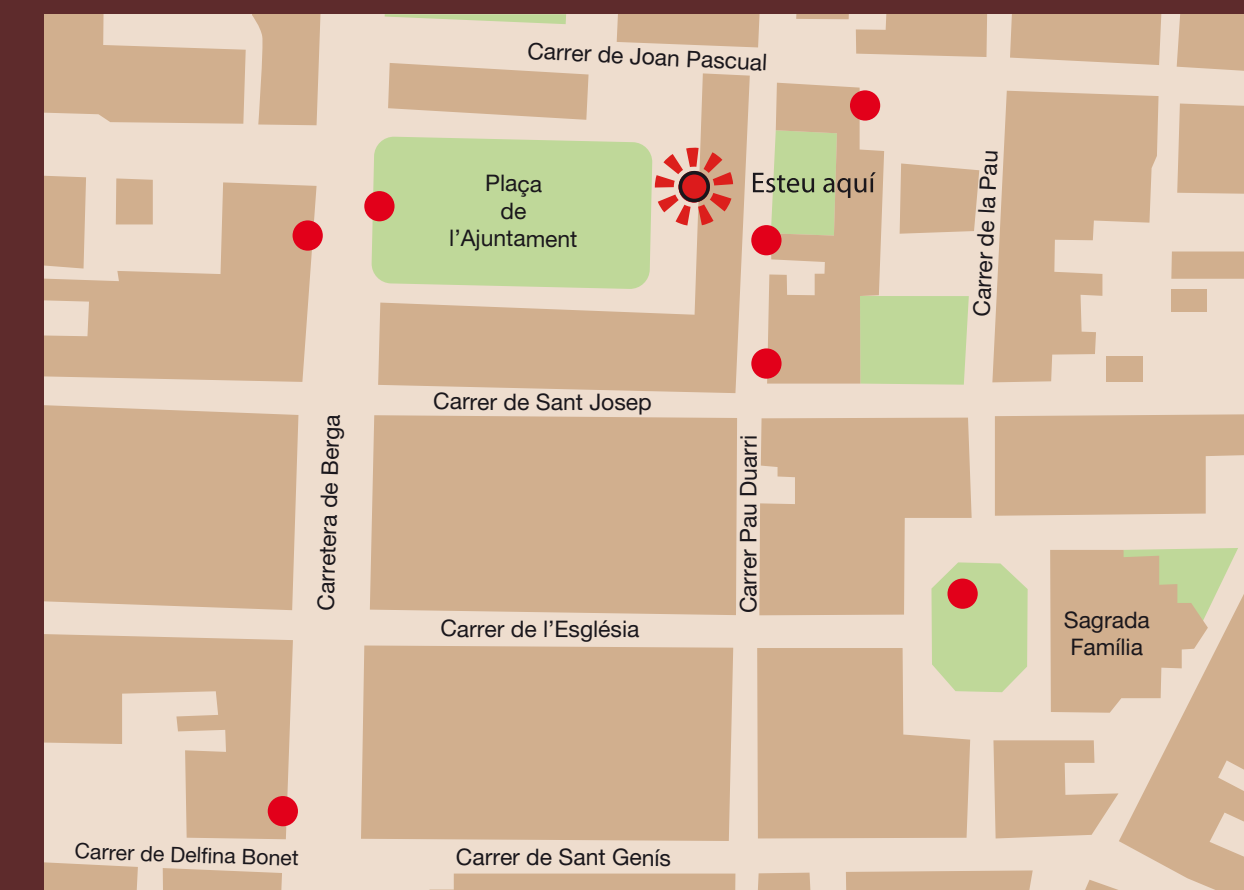
De nombreux citoyens de gauche s'exilèrent plusieurs semaines avant l'occupation franquiste, mais ceux qui demeurèrent dans la commune furent victimes d'une féroce répression qui visait à éliminer tout type de dissidence. Durant l'occupation, la bibliothèque, la

Coopérative et divers logements furent saccagés au cours d'une nuit de pluies intenses, selon certaines sources. En outre, soixante détentions, un décès et trois disparitions, qui sont encore de nos jours un mystère, furent recensés. L'épuration de plusieurs fonctionnaires, ainsi que de six maîtres, fut également menée à bien au cours des premiers mois.

Mais la barbarie ne se limita pas à cela : outre les dizaines d'exilés, 88 habitants furent emprisonnés dans des camps de concentration franquistes, 76 personnes furent soumises à la juridiction militaire, 5 furent soumises à un conseil de guerre et 22 personnes furent condamnées à des travaux forcés. Enfin, on recensa 10 décès pour maladie à cause de l'administration franquiste, 5 personnes furent exécutées dans le Camp de la Bota et 6 furent emprisonnées dans des camps de concentration nazis, desquelles 3 y perdirent la vie.

La répression adopte plusieurs visages, certains sont très imperceptibles, comme l'actuel édifice de la Mairie, construit justement devant de la Coopérative "La Fraternitat" et inauguré le 29 janvier 1959, vingt ans après l'entrée des troupes franquistes.

Ruta per la Memòria Històrica de Navàs

Ruta per la
Memòria
Històrica de
Navàs

Turisme
Navàs

